

УДК 811.111'28(931)

DOI <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2020-80-1-36>

БРИТАНСЬКІ ДІАЛЕКТИ ЯК ДЖЕРЕЛО ЛЕКСИКИ АВСТРАЛІЙСЬКОГО ТА НОВОЗЕЛАНДСЬКОГО ВАРІАНТІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Козлова Т. О.

*доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри англійської філології
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-5879-6054
ethstlab@yahoo.com*

Зююкова С. Ю.

*магістрант II курсу факультету іноземної філології
Запорізький національний університет
вул. Жуковського, 66, Запоріжжя, Україна
orcid.org/0000-0001-5044-6092
svetlanazsy@gmail.com*

Ключові слова: *діалекти Великої Британії, австралійський варіант англійської мови, новозеландський варіант англійської мови, лексико-семантична варіативність, поліцентрична мова.*

Статтю присвячено проблемам розвитку лексики австралійського та новозеландського варіантів англійської мови. Установлено, що складники регіональних і соціальних діалектів Великої Британії, які перевезено впродовж декількох хвиль міграції до Австралії та Нової Зеландії, взаємодіяли в процесі адаптації носіїв субстандартних форм англійської мови до нових умов існування. Географічний, історичний, культурний і соціолінгвальний чинники комплексно вплинули на подальший розвиток транспортіваних діалектизмів, визначили роль периферії лексико-семантичної системи англійської мови в Британії на формування структурно-семантичних особливостей стандарту австралійського та новозеландського національних варіантів.

Взаємодія й поступове вирівнювання транспортіваних британських діалектів позначилися на специфіці лінгвосоціокультурної ситуації в Австралії та Новій Зеландії. На відміну від територій поширення англійської мови в північній півкулі, де формувався багатокомпонентний діалектний континуум, ситуацію в Австралії та Новій Зеландії визначали рівномірність розповсюдження й співіснування різних субстандартних форм. Географічна віддаленість від метрополії та особливості нового середовища існування мовців сприяли збалансованості консервативної й інноваційної тенденцій розвитку лексики австралійського та новозеландського варіантів англійської мови.

Результати аналізу структурно-семантичних і функційних властивостей британських діалектизмів у складі лексики австралійського та новозеландського варіантів засвідчують історичну стійкість транспортіваних діалектизмів, їх активність у процесах морфологічної й семантичної деривації, формування фразеології, забезпеченні комунікативної потужності мови, а також культурної спадковості в процесах мовної еволюції. Отримані дані переконають у важливості збереження споконвічних периферійних елементів, їх активності в процесах внутрішньомовного варіювання й формування поліцентричної системи англійської мови.

BRITISH DIALECTS AS A SOURCE OF LEXICON IN AUSTRALIAN AND NEW ZEALAND ENGLISH VARIETIES

Kozlova T. O.

*Doctor of Philological Sciences, Associate Professor,
Professor at the Department of English Philology
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-5879-6054
ethstlab@yahoo.com*

Ziuziukova S. Yu.

*2nd year Master's Student at the Faculty of Foreign Philology
Zaporizhzhia National University
Zhukovskoho str., 66, Zaporizhzhia, Ukraine
orcid.org/0000-0001-5044-6092
svetlanazsy@gmail.com*

Key words: *British dialects,
Australian variety of English,
New Zealand variety of English,
language functioning,
lexico-semantic variation,
pluricentric language.*

The article discusses the issues of English lexicon development in Australian and New Zealand national varieties. It is argued that British regional and social dialects, which were transported during several migration periods to Australia and New Zealand, interacted in substandard English-speaking migrants' adaptation to the new conditions of life. As they were shaped by complex forces including geographical, historical, cultural and sociolinguistic factors, transported from Britain dialect words increased the role of periphery in the further development of Standard Australian and New Zealand Englishes.

Interaction and gradual levelling of transported dialects resulted in the specificity of linguistic and sociocultural setting in Australia and New Zealand. In contrast to Englishes forming a dialectal continuum in the northern hemisphere, migrants to Australia and New Zealand exhibited relatively even geographical distribution, hence provided coexistence of substandard items. Geographical distance from the mother country, specificity of the introduced environment accelerated and balanced the conservative and innovation trends in the development of Australian and New Zealand English lexicons.

The findings demonstrated structural, semantic and functional features of British dialectisms in Australian and New Zealand Englishes, revealed their historical resistance, their activity in morphological, semantic, and phraseological derivation, as well as noticeable communicative potential, impact on cultural continuity and language evolution. The results provided evidence on the significant role of peripheral dialectal words in the processes of intralinguistic variation of pluricentric English.

Постановка проблеми. Мовна варіативність посідає чільне місце в сучасних дослідженнях поліцентричних систем. Сьогодні функціонує понад 40 поліцентричних мов [1, с. 13], провідну роль серед яких відіграє англійська мова. Географічна дисперсія та комунікативна потужність англійської мови стимулюють поліаспектні розвідки, які традиційно фокусуються на ролі історико-культурних, соціальних і когнітивних чинників формування національних варіантів [2; 3, с. 1–18, 83–102, 191–226], функцій домінуючих і недо-

мінантних варіантів [4; 5], їх взаємодії з іншими мовами-мігрантами та мовами автохтонного населення в регіонах поширення англійської мови.

Актуальність дослідження розвитку поліцентричних систем і їх окремих варіантів визначається орієнтацією сучасного мовознавства на широке гуманітарне та міждисциплінарне вивчення природної мови, необхідністю розв'язання низки важливих питань щодо особливостей реалізації принципів історизму й еволюції мови, закономірностей мовного розвитку, ступеня

збалансованості лексики споконвічного та іншомовного походження.

У вивченні австралійського (далі – АВА) та новозеландського (далі – НЗА) національних варіантів науковці зосереджують увагу на їх структурно-семантичних особливостях і чинниках формування, зовнішніх джерелах варіативності англійської мови [6–8], ролі субстратного впливу з боку тубільних мов, які контактували з англійською, а також формуванні мішаних форм комунікації, у яких англійська мова виконує функцію лексифікатора [9–11]. Тим часом фрагментарно дослідженою залишається роль транспортованих із Великої Британії субстандартних форм у розвитку лексичних систем АВА та НЗА [12, с. 421–422; 13].

Мета статті полягає в аналізі спільних і відмінних тенденцій розвитку лексики австралійського та новозеландського варіантів англійської мови, зокрема значущості споконвічних периферійних одиниць для внутрішньої варіативності системи.

Основні завдання дослідження: визначення обсягу, дериваційної, а також функційної потужності британських діалектизмів, збережених у лексичному складі англійської мови в Австралії та Новій Зеландії.

Об’єкт дослідження – лексика австралійського та новозеландського варіантів англійської мови, **предмет** – вплив британських субстандартних одиниць на формування й варіювання лексичного складу.

Матеріал дослідження, що охоплює 350 одиниць в АВА та 900 лексем в НЗА, генетично співвідносні з британськими територіальними й соціальними діалектами, вибрано з авторитетних довідників [16–18] та інших достовірних джерел.

Відібраний корпус одиниць проаналізовано за допомогою комплексу **методів і методик** – етимологічного, структурного, компонентного, порівняльного й текстологічного аналізу.

Запропонований підхід поглиблює уявлення стосовно історичної динаміки мови, резистентності периферії лексичної системи, її поступової інтеграції до складу літературного стандарту національно негомogeneous мови.

Виклад основного матеріалу. Англійська мова в Австралії та Новій Зеландії функціонує як первинний варіант поліетнічної системи. Еволюцію АВА та НЗА, яка розпочалася у XVII ст. – XVIII ст. й відбувалася переважно за моделлю розвитку первинних варіантів у північній півкулі, стимулювали географічне поширення англійської мови за межі Великої Британії та міграція населення, для якого англійська мова була рідною. У південній півкулі транспортована система згодом зазнала впливу з боку різних культур і мов, що засвідчують численні запозичення з автохтонних мов (австралійських аборигенів і новозеландських маорі), а також мов мігрантів із Європи й

Азії. Складні процеси адаптації англійської мови до нових умов функціонування визначили кодифікацію регіональної норми.

Потужним чинником розвитку лексики аналізованих варіантів варто вважати географічний фактор. Віддаленість Австралійського континенту та островів Нової Зеландії від метрополії, активність соціально-економічної взаємодії, культурного обміну й мовних контактів між двома країнами сприяли формуванню спільної лексики. Значна частина цієї лексики (73% аналізованих діалектизмів) представлена одиницями, які етимологічно співвідносяться із соціальним і регіональним субстандартом Британії, перевезеним здебільшого з півдня Англії, меншою мірою – з Шотландії та Ірландії. Наприклад: *wowser* [British dialect *wow* ‘to howl or bark as a dog; to whine, grumble, make complaint’] > АВА (1879 – тут і далі дата першої фіксації одиниці писемними пам’ятками) “a person who is obnoxious or annoying to the community or who is in some way disruptive”, НЗА (1903) “a prudish person, often religious, censorious of the habits or pleasures of others, esp. of drinking alcoholic liquor”.

Проте 27% досліджуваних одиниць засвідчують відмінності в подальшому розвитку споконвічної (британської) периферії в австралійському та новозеландському комунікативному середовищі. Наприклад, одиниці *baked* [British dialects] (1861) “exhausted”, *bal* [Cornish *bal* ‘a mine or cluster of mines’] (1867) “in Cornish mining settlements in S. A.: a mine or a group of mines together with the associated buildings, plant, and machinery” та похідні від неї *bal friend*, *bal-maiden*, *scatterin’ the bal*, *bal bill* функціонують лише в межах АВА. Обмеженою вживанням в НЗА є одиниця *bail* [British dialect ‘a barrier, a bar’] > (1849) “a wooden device for securing the head of a cow during milking, or occasionally of a beast in a race”.

Зазначимо, що більшість діалектизмів зазнала архаїзації в сучасній англійській мові Великої Британії. Натомість у складі АВА та НЗА вони належать до активного узусу. Припускаємо, що актуальність уживання цих одиниць спричинена не тільки екстралінгвальними факторами (важливістю цих позначень для повсякденної діяльності, культурного життя австралійського та новозеландського суспільства), а й стимулами внутрішньомовного розвитку, високим ступенем адаптації лексем, утворенням внутрішньосистемних зв’язків. Зазначене підтверджується продуктивністю транспортованих основ, їх залученням до процесів морфологічної та семантичної деривації, а також фразеологізації. Наведемо приклади, які стосуються АВА (приклади для НЗА – див. у праці [14]).

Морфологічна деривація реалізується за допомогою як поширених, так і рідкісних у сучасній англійській мові способів утворення нових слів:

(а) афіксації (*wowser* (1891) > *wowseress*, *wowserette*, *wowserine*, *wowserdom*, *wowserish*, *wowserism*, *wowseristic*, *wowserly*, *wowsery*, *wowsey*;

(б) конверсії (*to wowser* > (1968) *wowser* “a person who preaches, or behaves in a puritan manner”);

(в) зворотного утворення похідних (*wowser* > (1906) *to wowse* “to preach, to behave puritanically”);

(г) скорочення (*perkin* [British dialect] > (1913) *perk* “beer”).

Семантична деривація спрямовує розвиток метонімічних значень (дія ↔ суб’єкт дії/ впливу, дія ↔ об’єкт дії/впливу). Метафоризація виявилася менш численною (*peter* [British slang ‘a box or safe’] > (1890) “a prison cell; a prison”). Випадки генералізації та спеціалізації значень кількісно збалансовані (*cove* [British criminal cant ‘fellow, chap’] > (1812) ‘a man, a boke, a chap’, (1812) “the owner or manager of an establishment, esp. of a sheep station”).

Фразеологізація менш актуальна для асиміляції діалектизмів в АВА та НЗА (*potato* [British dialect] > АВА *clean potato* “a person whose character beyond reproach; a plan activity, which is ‘above board’”).

Варто додати, що в історії АВА та НЗА поповнення лексики запозиченнями з британських діалектів відбувалося рівномірно протягом тривалого часу. При цьому британські діалектизми по-різному вплинули на кількісні та якісні ознаки лексичного складу АВА та НЗА. Розглянемо відмінності в розвитку субстандартних основ за низкою параметрів.

За кількісним параметром, діалектні перенесення значно переважають в НЗА, де їх кількість (900 лексем) приблизно дорівнює обсягу запозичень із мови маорі (780 одиниць). Цей факт пояснюється тим, що австралійський лексикон має своє коріння в мовленні карних злочинців. Імовірно, що саме людичний характер, високий ступінь метафоричності й лайка перешкождали засвоєнню одиниць з метою їх застосування на позначення реалій оточення та повсякденного життя мігрантів. Зміна діяльності (злочин у Британії > важка праця в Австралії) спричинила невелику кількість запозичених арготизмів і їх подальше збереження. На пізніших етапах колонізації частка запозичень із діалектів вільних мігрантів також була незначною (загалом – 200 одиниць). Не можна виключати й новозеландський вплив на австралійський лексикон. Міграція в Нову Зеландію мала професійний характер (фермери, видобувачі копалин) і могла частково задовольняти потреби в комунікації у промисловій і сільськогосподарській сферах.

Регіональний та історичний параметри визначили етимологічні джерела діалектних основ: в АВА переважають запозичення із соціальних діалектів, зокрема жаргону злочинців Великої Британії к. XVIII – поч. XIX ст., а в НЗА – із регіональних діалектів. Окрім того, ірландський матеріал в

АВА представлений поодинокими прикладами, а в НЗА він більш показовий.

Уважаємо, що корпоративний характер, тематична обмеженість, висока метафоричність та експресивно-емоційне забарвлення, псевдоестетичність і домінування функції втаємничення перешкождали як запозиченню соціолектизмів в АВА, так і їх асиміляції. Ці фактори також зменшили функційні можливості запозичень, які реалізують номінативну функцію (позначення знярядь праці, дії тощо) та фатичну (*covie* [British slang cove ‘a bloke, a chap’] > АВА (1835) “an affectionate form of address”). Адаптація британських діалектних основ в НЗА виявилася набагато потужнішою: словотворчі деривати різноманітніші за морфологічною будовою й часто утворювалися через композицію (в АВА такі випадки поодинокі – АВА (1932) *stouch-artist* “an accomplished and habitual fighter”); більшість основ характеризуються полісемантизмом і реалізують більше функцій, ніж це відбувається в АВА.

Висновки й перспективи дослідження. Результати дослідження запозичення та адаптації британських соціо- та регіоналізмів в АВА та НЗА переконують у важливості споконвічних джерел, зокрема субстандартної периферії в розвитку австралійського й новозеландського лексикону. Кількісний критерій виявився ненадійним для висновків про комунікативну потужність і культурну значущість аналізованих лексем. Безсумнівно, вихідний матеріал суттєво вплинув на подальший розвиток АВА та НЗА, а під впливом низки важливих чинників стимулював як конвергентну, так і дивергентну тенденції в еволюції поліентнічної системи.

Подальші дослідження доцільно спрямувати на систематизацію структурного, семантичного та функційного різноманіття британських субстандартних основ, транспортованих до інших регіонів розповсюдження англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Murh R. The state of the art of research on pluricentric languages: Where we were and where we are now. *Pluricentric Languages in an Immigrant Context: Spanish, Arabic and Chinese* / ed. by Clyne M., Kipp S. Berlin, New York : Walter de Gruyter, 2011. P. 13–36.
2. Leitner G. English as a pluricentric language. *Pluricentric Languages: Differing Norms in Different Nations* / ed. by Muhr R. Frankfurt a. M., Wien u.a. : Peter Lang Verlag, 2012. P. 179–238.
3. *Pluricentricity: Language Variation and Sociocognitive Dimensions* / ed. by Silva, da. A.S. Berlin, New York, 2013. 289 p.
4. Schneider E. The pluricentricity of English today – and how about non-dominant varieties?

- Non-dominant Varieties of pluricentric Languages Getting the Picture. In memory of Michael Clyne* / ed. by R. Muhr. Frankfurt a. M., Wien u.a. : Peter Lang Verlag, 2012. P. 45–54.
5. Muhr R. Codifying linguistic standards in non-dominant varieties of pluricentric languages – adopting dominant or native norms? *Non-dominant Varieties of pluricentric Languages Getting the Picture. In memory of Michael Clyne* / ed. by R. Muhr. Frankfurt a.M., Wien u.a. : Peter Lang Verlag, 2012. P. 11–44.
 6. Leitner G. Australia's Many Voices: Australian English--the National Language. Berlin, New York : Walter de Gruyter, 2004. 396 p.
 7. Hay J., Maclagan J., Gordon E. New Zealand English. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2008. 184 p.
 8. Comparative Studies in Australian and New Zealand English: Grammar and Beyond / ed. by Peters P., Collins P, Smith A. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publishing, 2009. 406 p.
 9. Butcher A. Linguistic aspects of Australian Aboriginal English. *Clinical Linguistics & Phonetics*. 2009. Vol. 22. Issue 8. P. 625–642. URL: <https://doi.org/10.1080/02699200802223535>.
 10. Malcolm I.G. Australian Aboriginal English. Change and Continuity in an Adopted Language. Berlin, New York: De Gruyter Mouton, 2018. 279 p. URL: <https://doi.org/10.1515/9781501503368>.
 11. Maclagan M., King J., Gillon G. Maori English. *Clinical Linguistics & Phonetics*. 2009. Vol. 22. Issue 8. P. 658–670. URL: <https://doi.org/10.1080/02699200802222271>.
 12. Bauer L. English in New Zealand. *The Cambridge History of the English Language: English in Britain and Overseas. Origins and Development*. R. Hogg, R. Burchfield (Eds.). Cambridge : Cambridge University Press, 1994. P. 382–429.
 13. Cohrane R.G. Origins and Development of Australian accent. *Australian English: The Language of a New Society* / ed. by H. Collins, D. Blair, St. Lucia : University of Queensland Press, 1989. P. 176–186.
 14. Козлова Т.О. Роль британського діалектного субстрату у формуванні новозеландського варіанту англійської мови. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. 2019. № 6. P. 101–106. URL: <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2019-6-17>.
 15. Moore B. Speaking Our Language: The Story of Australian English. Oxford : Oxford University Press, 2008, 225 p.
 16. The Concise Australian National Dictionary / ed. by Hughes J. Oxford. Melbourne : Oxford University Press, 1992. 662 p.
 17. The Australian National Dictionary: Australian Words and Their Origins / ed. by W.S. Ramson. Oxford, New York, etc. : Oxford University Press, 1997. 814 p.
 18. The Dictionary of New Zealand English. A Dictionary of New Zealandisms on Historical Principles / ed. by H.W. Orsman. Auckland : Oxford University Press, 1997. 965 p.

REFERENCES

1. Muhr, R. (2011). The state of the art of research on pluricentric languages: Where we were and where we are now. Clyne, M., Kipp, S. (Eds.). *Pluricentric Languages in an Immigrant Context: Spanish, Arabic and Chinese* (pp. 13-36). Berlin, New York : Walter de Gruyter, 2011.
2. Leitner, G. English as a pluricentric language. Muhr, R. (2012). *Pluricentric Languages: Differing Norms in Different Nations* (pp. 179-238). Frankfurt a.M., Wien u.a. : Peter Lang Verlag.
3. Silva, da. A. S. (Ed.). (2013). *Pluricentricity: Language Variation and Sociocognitive Dimensions*. Berlin, New York.
4. Schneider, E. (2012). The pluricentricity of English today – and how about non-dominant varieties? Muhr, R. (Ed.). *Non-dominant Varieties of pluricentric Languages Getting the Picture. In memory of Michael Clyne* (pp. 45-54). Frankfurt a.M., Wien u.a. : Peter Lang Verlag.
5. Muhr, R. (2012). Codifying linguistic standards in non-dominant varieties of pluricentric languages – adopting dominant or native norms? Muhr, R. (Ed.). *Non-dominant Varieties of pluricentric Languages Getting the Picture. In memory of Michael Clyne* (pp. 11-44). Frankfurt a.M., Wien u.a. : Peter Lang Verlag.
6. Leitner, G. (2004). Australia's Many Voices: Australian English--the National Language. Berlin, New York : Walter de Gruyter.
7. Hay, J., Maclagan, J. & Gordon, E. (2008). *New Zealand English*. Edinburgh : Edinburgh University Press.
8. Peters, P., Collins, P. & Smith, A. (2009). *Comparative Studies in Australian and New Zealand English: Grammar and Beyond*. Amsterdam, Philadelphia : John Benjamins Publishing.
9. Butcher, A. (2009). Linguistic aspects of Australian Aboriginal English. *Clinical Linguistics & Phonetics* (pp. 625—642). Vol. 22, Issue 8. DOI : <https://doi.org/10.1080/02699200802223535>
10. Malcolm, I. G. (2018). *Australian Aboriginal English. Change and Continuity in an Adopted Language*. Berlin, New York : De Gruyter Mouton. DOI : <https://doi.org/10.1515/9781501503368>
11. Maclagan, M., King, J. & Gillon, G. (2009). *Maori English. Clinical Linguistics & Phonetics* (pp. 658—670). 2009. Vol. 22. Issue 8. DOI : <https://doi.org/10.1080/02699200802222271>

12. Bauer, L. (1994). English in New Zealand. Hogg, R. & Burchfield, R. (Eds.). *The Cambridge History of the English Language: English in Britain and Overseas. Origins and Development* (pp. 382–429). Cambridge: Cambridge University Press. [in English].
13. Cochrane, R. G. (1989). Origins and Development of Australian accent. Collins, P. & Blair, D. (Eds.). *Australian English: The Language of a New Society* (pp. 176—186). St. Lucia: University of Queensland Press.
14. Kozlova, T. O. (2019). The Role of the British Dialect Substratum in New Zealand English Development. *Scientific journal of the Lviv State University of Life Safety "Philological Periodical of Lviv"* (pp. 101-106). Issue 6. DOI : <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2019-6-17>
15. Moore, B. (2008). *Speaking Our Language: The Story of Australian English*. Oxford : Oxford University Press.
16. Hughes, J. (Ed.). (1992). *The Concise Australian National Dictionary*. Oxford, Melbourne: Oxford University Press.
17. Ramson, W. S. (Ed.). (1997). *The Australian National Dictionary: Australian Words and Their Origins*. Oxford, New York, etc. : Oxford University Press.
18. Orsman, H. W. (Ed.). (1997). *The Dictionary of New Zealand English. A Dictionary of New Zealandisms on Historical Principles*. Auckland: Oxford University Press.